

การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชนในอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

Community Environmental Management of Youths in Na Haeo District Loei Province

อมร ทรงพุฒิ

Amorn Songput

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
Environmental Education Program, Valaya Alongkorn Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชนอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนในอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จำนวน 280 คน ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) (1) ปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ มีการบุกรุกทำลายป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตร เยาวชนต้องการแก้ปัญหาด้วยการรณรงค์ปลูกต้นไม้และการปลูกป่าทดแทน (2) ปัญหาการอนุรักษ์ดิน ดินมีสภาพเสื่อมสภาพ มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่มีพืชคลุมดิน เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เยาวชนต้องการแก้ปัญหาด้วยการให้ความรู้เรื่องการทำการเกษตรแบบพอเพียงหรือเกษตรอินทรีย์ (3) ปัญหาการอนุรักษ์น้ำ มีการระบายน้ำที่ใช้แล้วจากครัวเรือนลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ และมีการปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และปุ๋ยเคมี เยาวชนต้องการแก้ปัญหาด้วยการกำจัดน้ำใช้แล้วที่ครัวเรือนไม่ระบายลงแหล่งน้ำ และ (4) ปัญหาการจัดการขยะ มีการสะสมขยะครัวเรือนเพื่อการเก็บขนออกนอกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปเทกองไว้ที่บ่อขยะ เกิดเป็นมลพิษสิ่งแวดล้อม เยาวชนต้องการแก้ปัญหาด้วยการให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะครัวเรือนที่เป็นต้นทาง และในภาพรวมของการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เยาวชนต้องการให้มีกระบวนการส่งเสริมความรู้ จัดทำนิตินในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน และสร้างทางเลือกในการนำความรู้ไปจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

คำสำคัญ: การจัดการ, สิ่งแวดล้อมชุมชน, เยาวชน

Abstract

The objectives of this research were to study state of problem on community environmental management of youths in Na Haeo district, Loei province. This research was qualitative research. The samples were 280 youths in Na Haeo district. The samples were selected by draw lots from simple random sampling and determined from Taro Yamane table. The instrument was in - depth interview. Results were analyzed by content analysis. The research findings were as follows: (1) problem on forest conservation. Agriculturist deforested for farm land. Youths need to solve using reforest campaign, (2) problem on soil conservation. Soil was deteriorated and hard from using chemical fertilizer and pesticide. Soil cleans from no cover crop. Youths need to solve using knowledge on efficiency agriculture or organic agriculture, (3) problem on water conservation. Community drained used water to public water resource. Water was contaminated from chemical fertilizer and pesticide. Youths need to solve using dispose used water from house source, (4) problem on waste management. People were accumulated household waste for collecting by

local administration to dump on landfill. Youths need to solve using knowledge on waste management from house source. Total of community environmental management, Youths need process for promoting knowledge, attitude for environmental management and choice of right and proper knowledge for environmental management.

Keywords: management, community environment, youth

บทนำ

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลกปัจจุบัน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น แม้ว่ามีมาตรการป้องกันสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งได้ เนื่องด้วยสรรพสิ่งในโลกล้วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน การเปลี่ยนแปลงหรือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรด้านหนึ่ง มีผลเชื่อมโยงขยายตัวเป็นผลกระทบต่อด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การสูญเสียของทรัพยากรป่าไม้มีผลกระทบต่อความชุ่มชื้น ปริมาณฝนและปริมาณน้ำใต้ดิน ยิ่งป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้นเท่าไรก็ยิ่งส่งผลกระทบให้ปริมาณของน้ำน้อยลงเท่านั้น อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของโลกได้เข้ามามีส่วนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลกมากยิ่งขึ้นส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่ง (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2555) สอดคล้องกับการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วย “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (United Nation Conference on Sustainable Development--UNCSD) ระหว่างวันที่ 20 - 22 มิถุนายน พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจนนั้นมาจากการที่ผู้คนส่วนใหญ่เริ่มตระหนักว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจและการลงทุนนั้นกลับต้องแลกมาด้วยการสูญเสียทรัพยากรที่มีค่าและคุณภาพสิ่งแวดล้อมลง รวมทั้งเกิดปัญหาการกีดกันทางสังคม คนจนไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเท่าที่ควร และสิ่งที่ทั่วโลกต่างเป็นกังวลในการก้าวไปสู่ความเป็นเศรษฐกิจสีเขียว คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั่วโลกและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) ในส่วนที่ 2 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากร

โดยกำหนดกรอบเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน การพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภูเขา การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การเกษตรอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชนบท การจัดการของเสียที่เป็นอันตราย และใน ส่วนที่ 3 การส่งเสริมบทบาทของกลุ่มที่สำคัญ ๆ ได้กำหนดกรอบเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน และส่งเสริมบทบาทของกลุ่มที่สำคัญ ๆ (กรมควบคุมมลพิษ, 2555)

ประเทศไทยประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างมาก ปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้ พื้นที่ป่าถูกบุกรุกเพื่อหาพื้นที่อุดมสมบูรณ์ในการขยายพื้นที่การเกษตรและการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่ป่าไม้ ดิน และต่อเนื่องไปถึงปัญหาเกี่ยวกับน้ำ เกิดผลกระทบตามมาหลายประการ เช่น ระบบนิเวศถูกทำลายเป็นเหตุให้พื้นที่ต้นน้ำซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของน้ำ ไม่มีป่าดูดซับ ในฤดูฝนน้ำฝนจะชะล้างหน้าดิน น้ำป่าไหลหลากและเกิดอุทกภัย การทำลายป่าไม้ทำให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศถูกนำไปใช้น้อยลง ความชื้นในอากาศลดลง อุณหภูมิในอากาศสูงขึ้น ส่งผลต่อการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคและการเกษตร การเพิ่มขึ้นของประชากร ความเจริญของบ้านเมือง รวมทั้งการขยายตัวภาคการเกษตร ทำให้ความต้องการใช้น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น นอกจากนี้พฤติกรรมการใช้น้ำของประชากรจำนวนมาก ยังเป็นไปโดยขาดจิตสำนึกในเรื่องการประหยัด ขาดการอนุรักษ์น้ำที่ถูกวิธีและขาดการพัฒนาแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ถูกวิธี (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2555) โดยเฉพาะหมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นที่อยู่อาศัยที่จะทำให้อุณหภูมิชีวิตดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ชนบทซึ่งมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนมีความรุนแรงขึ้น โดยลำดับทั้งชุมชนเมืองและชนบท เพราะการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบทไทย มีปัญหาที่ครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวางในหลาย ๆ ด้าน ที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ปัญหาทางด้านอากาศ หมอกควัน ที่เกิดจากการเผาป่า เผาไร่ และการกระจายของยาปราบศัตรูพืช และสารเคมีจากการทำเกษตรกรรม ปัญหาความเสื่อมโทรมของดินที่เกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมี การสะสมสารตกค้างจากการเกษตร การบุกรุกการเผาป่า ทำให้ดินไม่สามารถดูดซับน้ำได้เกิดน้ำหลากรุนแรงในฤดูฝน และขาดแคลนทั้งน้ำอุปโภคและบริโภคในฤดูแล้ง ส่งผลให้พืชพันธุ์ตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพในชนบทซึ่งเป็นแหล่งอาหารสำคัญลดปริมาณลง ประกอบกับความเจริญแบบทันสมัย ได้ลึกลับเข้าสู่ชุมชนบทอย่างรุนแรง สินค้าจากการผลิตโดยกระบวนการอุตสาหกรรมที่บรรจุหีบห่อด้วยพลาสติก ขวดและกระป๋องสำเร็จรูป กลายเป็นขยะรวมทั้งน้ำเสียที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นในชุมชนชนบทไทย ไม่มีระบบบำบัดที่ถูกต้อง และขาดระบบการจัดการขยะ โดยเฉพาะในชนบทที่อยู่ชายขอบของประเทศ จึงควรเร่งหาแนวทางจัดการฟื้นฟู อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนชนบทไทย เพื่อคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมในชุมชน

จังหวัดเลยเป็น จังหวัดชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่ที่ ละติจูด 17 องศา 27 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 101 องศา 44 ลิปดาตะวันออก อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ สลับกับที่ราบที่มีประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่ ชุมชนส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามที่ราบริมแม่น้ำเชิงเขาและหุบเขา โดยมีพื้นที่ทำกินทั้งในที่ราบไหล่เขาและบนภูเขา (สุวรรณศรีบุญณะ, 2555) ชุมชนในจังหวัดเลยแบ่งการปกครองเป็น 12 อำเภอ 89 ตำบล 905 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอนาแห้วเป็นอำเภอที่ตั้ง อยู่ห่างจากที่ตั้งจังหวัดมากที่สุดเป็นระยะทาง 125 กิโลเมตร มีจำนวนชุมชนน้อยที่สุดคือ 34 หมู่บ้าน และมีจำนวนประชากรน้อยที่สุดคือ 9,133 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย, 2556) ในอดีตอำเภอนาแห้วมีความอุดม

สมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนจึงดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย พึ่งพาและเกื้อกูลธรรมชาติอย่างสมดุลโดยมีอาชีพเกษตรกรรมและเก็บของป่าล่าสัตว์ เป็นอาชีพหลัก เมื่อประเทศพัฒนาสู่ความทันสมัย ความเจริญได้ขยายสู่ชุมชนในอำเภอนาแห้วจนปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนสู่การพึ่งพิงผลผลิตและวัตถุดิบจากภายนอกมากขึ้น การเกษตรเปลี่ยนจากการทำวนเกษตรและเกษตรผสมผสานสู่การทำเกษตรเพื่อการค้าที่ต้องใช้เทคโนโลยีและปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืชเพิ่มขึ้น มีการบุกเบิกป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว สารเคมีตกค้างในดินและน้ำเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะที่ไม่ย่อยสลายง่าย เช่น พลาสติก ขวด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้และความตระหนักในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (อดุลย์เดช ดิยะบุตร, 2553) ปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยศึกษาในชุมชนซึ่งในอนาคต จะมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมการจัดการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคม ว่ามีความรู้ ความเข้าใจและความต้องการในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในอำเภอนาแห้วอย่างไร เพื่อนำมาแนวคิดเหล่านี้ไปเป็นฐานข้อมูลในการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประเทศให้มีความสมดุลเหมาะสมในการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

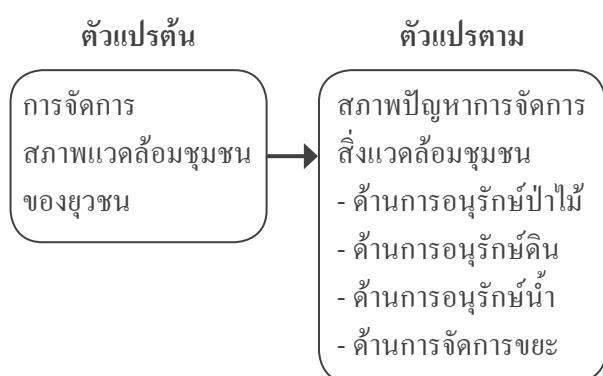
เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของชุมชนในอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่อง ชุมชนกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชน กล่าวคือ ชุมชน เป็นกลุ่มประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 9 - 12 ปี เนื่องจากชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีพลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต เป็นจุดเชื่อมโยงสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและ

สถาบันสังคม มีพฤติกรรม การเกาะกลุ่มเหนียวแน่น มีความเป็นเพื่อนและเชื่อฟังกัน มีความคิดที่บริสุทธิ์ไม่มีผลประโยชน์มาแอบแฝง และมีความเสียสละ และในด้านของเยาวชนกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เป็นการส่งเสริมบทบาทเยาวชนในการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อการจัดการ และการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นการนำพฤติกรรมของเยาวชนมาใช้เป็นพลังในการเคลื่อนไหวด้านส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับบุคคล และระดับกลุ่มจะทำให้มีผลสำเร็จสูงและเป็นหน่วยนำในการเคลื่อนไหวณรงค์ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ อันเป็นแนวทางปฏิบัติที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการดำเนินชีวิตเหมาะสมในช่วงวัยที่เชื่อมโยงไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ด้วยการปฏิบัติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมย่อมทำให้เกิดความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมติดแน่นตลอดไป (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2555) และแนวความคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เป็นวิธี การใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ให้ได้อย่างยืนยาวนานตลอดไปและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อคนในชุมชนให้มากที่สุด การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมชุมชนจึงควรใช้กลยุทธ์ 3 อย่างควบคู่กันไปได้แก่ การสงวน (Preservation) การอนุรักษ์ (Conservation) และการพัฒนา (Development) (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2555)

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมที่ใช้ทั้งเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีขอบเขตของการศึกษาเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชน ในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ดิน น้ำ และการจัดการขยะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเป็นเยาวชนในอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จำนวน 754 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของทาโร ยามานะ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 280 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC--Item Objective Congruence Index) จากผู้เชี่ยวชาญ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชนในกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย อำเภอนาแห้วเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นจังหวัดชายแดนติดต่อกับ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง สลับกับที่ราบที่เป็นส่วนน้อย ประมาณหนึ่งในสี่ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ หมู่บ้าน และชุมชนส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามที่ราบริมแม่น้ำ เจริงเขา และหุบเขา มีพื้นที่ทำกินทั้งในที่ราบไหล่เขา และพื้นที่บนภูเขาอำเภอณาแก้วเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดเลยและห่างจากที่ตั้งจังหวัดมากที่สุดเป็นระยะทาง 125 กิโลเมตร ในด้านการปกครอง ประกอบด้วย 5 ตำบล หมู่บ้านจำนวน 34 หมู่บ้าน แบ่งเป็น ตำบลนาแก้ว จำนวน 7 หมู่บ้าน ตำบลแสงภา 6 หมู่บ้าน ตำบลนาพึง 8 หมู่บ้าน ตำบลนาตาล 8 หมู่บ้าน และตำบลเหล่ากอหก จำนวน 5 หมู่บ้าน มีประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอณาแก้วจำนวนทั้งสิ้น 9,133 คน มีจำนวนสถานศึกษา 18 แห่ง แยกเป็น ระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนนาแก้ววิทยา และระดับประถมศึกษา 17 แห่ง ด้านการสาธารณสุข มีโรงพยาบาล 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลนาแก้ว สำนักงานสาธารณสุข 1 แห่ง สถานีอนามัย 5 แห่ง มี 5 ลำน้ำ ได้แก่ ลำน้ำเหือง ที่กั้นพรมแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 28 กิโลเมตร ลำน้ำหูลำน้ำพึง ลำน้ำแพร่และลำน้ำภาอาชีพหลักของประชาชนคืออาชีพเกษตรกรรม ในอดีตอำเภอณาแก้ว มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนจึงดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย พึ่งพาและเกื้อกูลธรรมชาติอย่างสมดุล โดยมีอาชีพเกษตรกรรมและเก็บของป่าล่าสัตว์เป็นอาชีพหลัก เมื่อประเทศพัฒนาสู่ความทันสมัย ความเจริญได้ขยายสู่ชุมชนในอำเภอณาแก้ว ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนสู่การพึ่งพิงผลผลิตและเครื่องอุปโภคบริโภคจากภายนอกมากขึ้น ด้านการเกษตร เป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นส่วนมากพืชที่ปลูกได้แก่ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ส่วนเกษตรผสมผสานจะเป็นการปลูกพืชแบบยังชีพใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือน พืชที่ปลูกได้แก่ ผักพื้นบ้านต่างๆ ข้าวไร่ ข้าวโพดกินฝัก ฟักทอง ถั่วฝักยาว เป็นต้น

2. สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและความต้องการในการแก้ไขปัญหา มีดังนี้

2.1 สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ พบว่า มีการบุกรุกทำลายป่าไม้ในทุกพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน ของทั้ง 5 ตำบลในอำเภอณาแก้วเป็นการแผ้วถางป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่

ทำการเกษตรให้มากขึ้น สำหรับพืชที่ปลูกที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพด เป็นพืชหลักที่นิยมปลูกมากในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพืชที่ปลูกง่าย มีอายุสั้น เหมาะสมกับพื้นที่เกษตรกรรมมีความเชี่ยวชาญในการปลูก เก็บเกี่ยวง่าย สามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายได้ง่าย หากมีปริมาณมากจะมีตัวแทนเข้าไปรับซื้อถึงพื้นที่ปลูก เป็นเหตุให้เกษตรกรในพื้นที่มีแรงจูงใจในการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มพื้นที่การผลิตด้วยตัวแทนในการรับซื้อหรือเจ้าหน้าที่ด้านการตลาดของผู้รับซื้อได้ยื่นข้อเสนอพิเศษที่กระตุ้นให้เกษตรกรต้องเพิ่มพื้นที่ในการปลูกพืชให้มากขึ้น เป็นต้นว่า ให้กู้ยืมเงินในการลงทุนล่วงหน้าในปริมาณมาก ให้เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาให้ก่อนล่วงหน้าเพื่อใช้ในการดำเนินการกิจกรรมการเพาะปลูกในแต่ละฤดู เป็นผลให้ทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่อย่างจำกัดถูกตัดทำลายเพิ่มมากขึ้นเพียงเพื่อการใช้พื้นที่หน้าดินเพื่อการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวให้ได้ปริมาณที่มากขึ้น ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการทำลายป่าต้นน้ำที่คอยชะน้ำไว้ให้น้ำใช้ได้ตลอดทั้งปี และเป็นการทำลายป่าชะลอน้ำ เมื่อมีฝนตกหนักไม่มีป่าไม้คอยกั้นน้ำหรือชะลอน้ำไว้ น้ำฝนที่รวมกันก็จะหลากลงมาท่วมพื้นที่ด้านล่างอย่างรวดเร็ว เกิดเป็นอุทกภัยสร้างความเสียหายให้แก่ผู้คนโดยทั่วไป ชุมชนมีความต้องการแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วน เช่น การรณรงค์ปลูกต้นไม้และการปลูกป่าทดแทนป่าเดิมที่ถูกทำลายไป การปลูกสวนป่าสร้างกระบวนการส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้ มีจิตสำนึก และมีทางเลือกในการนำความรู้ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.2 สภาพปัญหาการอนุรักษ์ดิน พบว่า พื้นที่ดินในอำเภอณาแก้วนั้นมีการเสื่อมสภาพและความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง สืบเกิดได้จากในแต่ละฤดูการเพาะปลูก พืชที่ปลูก มีการเจริญเติบโตช้าลง แคระแกรน ไบเลื่อง ไม่เขียวสดดั่งที่ควรจะเป็น ให้ผลผลิตลดลง อีกทั้งดินมีความแข็งกระด้างเสียโครงสร้างที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ไม่ร่วนซุย ไม่อุ้มน้ำ ไโดพรวนยากต้องใช้เครื่องจักรที่มีกำลังสูงช่วยในการทำงานไโดพรวน ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากขึ้นส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงมากขึ้นไปอีก หากต้องการให้พืชที่ปลูกเจริญเติบโตสมบูรณ์แข็งแรงต้องใช้ปุ๋ยเคมีเข้าช่วยในทุกระยะการ

เจริญเติบโต ตั้งแต่เริ่มเพาะปลูกระยะแรก ระยะสร้างใบหนึ่งเดือนหลังปลูก ระยะสร้างดอกสองเดือนหลังปลูก ระยะผสมเกสรและติดผลสามเดือนหลังปลูก ระยะสร้างน้ำหนักเมล็ดผลผลิตสี่เดือนหลังปลูก ซึ่งแต่ละระยะของการเพาะปลูกจะใช้ปุ๋ยเคมีในสูตรที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งปุ๋ยเคมีแต่ละชนิดเป็นตัวทำลายโครงสร้างของดินทั้งสิ้น ในระหว่างการเพาะปลูกหากพบว่ามีศัตรูพืช ไม่ว่าจะเป็นวัชพืชหรือแมลงศัตรูพืชก็ต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอีกทางหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นตัวทำลายดินทั้งสิ้น และอีกปัญหาการอนุรักษ์ดินอีกด้านหนึ่งคือการชะล้างพังทลายของหน้าดินและการพังถล่มที่เกิดจากการไม่มีพืชคลุมดิน ชุมชนมีความต้องการแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรดินและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไข เป็นต้นว่าการให้ความรู้เรื่องการทำการเกษตรแบบพอเพียงหรือเกษตรอินทรีย์ สร้างกระบวนการส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้ มีจิตสำนึกและมีทางเลือกในการนำความรู้ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.3 สภาพปัญหาการอนุรักษ์น้ำ พบว่า มีการระบายน้ำที่ใช้แล้วจากครัวเรือนลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ทำให้คุณภาพน้ำเสียไม่เหมาะสมแก่การอุปโภค บริโภค จากสภาพแหล่งน้ำโดยทั่วไปของอำเภอนาแห้ว มีลำน้ำเพียงสี่สายที่ใช้หล่อเลี้ยงชาวนาแห้วซึ่งเป็นลำน้ำที่ไม่ยาวไหลจากยอดเขาสูงสู่แม่น้ำเลย แล้วไหลไปลงแม่น้ำโขงในแต่ละระยะของสายน้ำมีการสร้างอ่างเก็บน้ำกันไว้เพื่อใช้ประโยชน์เป็นระยะในแต่ละช่วงที่มีชุมชนตั้งอยู่แต่ชุมชนเหล่านี้ได้ขาดจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีการระบายน้ำเสียที่เกิดจากการอุปโภคบริโภคลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้น้ำเน่าเสียเกิดเป็นมลพิษ ทำลายระบบนิเวศทางน้ำอีกทางหนึ่ง นอกจากการปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีที่ใช้ในการเกษตรแล้ว ชุมชนมีความต้องการแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วนไม่ให้ประชาชนระบายน้ำเสียจากครัวเรือนและทิ้งสิ่งปฏิกูลลงแหล่งน้ำสาธารณะ สร้างกระบวนการส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้ มีจิตสำนึกและมีทางเลือกในการนำความรู้ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.4 สภาพปัญหาการจัดการขยะ พบว่า มีการสะสมขยะจากครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นเดิมนั้นในช่วงก่อนหน้า

ที่จะมีการกระจายอำนาจการปกครองให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น การกำจัดขยะของแต่ละครัวเรือนได้ดำเนินการคัดแยกขยะอินทรีย์และขยะแห้งอื่น ๆ ออกจากกันแล้วนำไปฝังหรือเผาในพื้นที่ของตนเอง โดยเฉลี่ยครอบครัวละประมาณ 3 กิโลกรัมต่อวันซึ่งไม่ได้มีปริมาณที่มากนักและโครงสร้างของขยะแล้วก็ยังเป็นขยะอินทรีย์เป็นส่วนมากซึ่งสามารถดำเนินการได้อย่างไม่มีปัญหา แต่หลังจากมีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน ได้เกิดการสะสมขยะในระดับครัวเรือนและชุมชนขึ้น โดยแต่ละครัวเรือนจะเก็บสะสมขยะไว้เพื่อนำไปใส่ในถังขยะสะสมไว้รอการเก็บขนออกนอกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปเทกองสะสมไว้ที่บ่อขยะโดยไม่มีการดำเนินการกำจัดที่ถูกต้องแต่อย่างใด ทำให้เกิดการสะสมในปริมาณที่มากขึ้นทุกปีเกิดเป็นมลพิษสิ่งแวดล้อมอันเป็นต้นเหตุมาจากขยะ ได้แก่ มลพิษกลิ่นจากบ่อขยะ มลพิษจากน้ำชะขยะ เป็นแหล่งสะสมเชื้อโรคของชุมชน ชุมชนมีความต้องการแก้ปัญหาขยะและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไขโดยให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะครัวเรือนที่เป็นต้นทางของการก่อขยะชุมชน สร้างกระบวนการส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้ มีจิตสำนึกและมีทางเลือกในการนำความรู้ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

การอภิปรายผล

สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของเยาวชนอำเภอนาแห้วพบว่า (1) ปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ มีการบุกรุกทำลายป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตร ชุมชนต้องการแก้ปัญหาด้วยการรณรงค์ปลูกต้นไม้และการปลูกป่าทดแทน (2) ปัญหาการอนุรักษ์ดิน ดินมีสภาพเสื่อมสภาพ มีความแข็ง กระด้าง ไม่อุ้มน้ำ มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่มีพืชคลุมดิน เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ชุมชนต้องการแก้ปัญหา ด้วการให้ความรู้เรื่องการทำการเกษตรแบบพอเพียงหรือเกษตรอินทรีย์ (3) ปัญหาการอนุรักษ์น้ำ มีการระบายน้ำที่ใช้แล้วจากครัวเรือนลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ และมีการปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี ชุมชนต้องการแก้ปัญหาด้วการกักน้ำใช้แล้วที่ครัวเรือนไม่ระบายลงแหล่งน้ำและ

(4) ปัญหาการจัดการขยะ มีการสะสมขยะครัวเรือนเพื่อการเก็บขนนอกนอกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปเทกองไว้ที่บ่อขยะ เกิดเป็นมลพิษสิ่งแวดล้อม ชุมชนต้องการแก้ปัญหาด้วยการให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะครัวเรือนที่เป็นต้นทาง และในภาพรวมของการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ชุมชนต้องการให้มีกระบวนการส่งเสริมความรู้ จัดสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน และสร้างทางเลือกในการนำความรู้ไปจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของกฤษณะ ธีระสุข (2553) ที่ได้ศึกษาปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรการบริหารส่วนตำบลลาดชิด อำเภอฝักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบในพื้นที่ คือ ปัญหาน้ำเสียและการใช้สารเคมีในการเกษตร โดยมีแนวทางการแก้ปัญหาคือให้ชุมชนมีส่วนร่วมและใช้มาตรการทางกฎหมายและสอดคล้องกับการศึกษาของสุรางค์รัตน์ พันแสง และคณะ (2551) ที่ได้ศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน พบว่า ปัญหาขยะและปัญหาน้ำเสียในชุมชน มีแนวทางในการแก้ไขคือ การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้ประโยชน์จากขยะโดยการเลี้ยงไส้เดือน และการใช้พืชน้ำประเภทยอกในการบำบัดน้ำเสีย อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของธีระพล เหมะธูลินทร์ (2545) ที่ได้ศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยองค์กรชุมชนแห่งหนึ่งในเขตเมืองนครพนม พบว่า บริบทของชุมชนมีลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน ปัญหาน้ำเสียในชุมชน แนวทางในการแก้ปัญหา คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน แกนนำชุมชนและองค์กรชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของชุมชนอำเภอนาแก้วพบว่า มีปัญหาด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ดิน น้ำ และการจัดการขยะ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาเป็นฐานในการแก้ปัญหาของชุมชนได้ด้วยการจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากชุมชนได้แก่ การร่วมมือ ร่วมใจปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ร่วมกันลดการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อการอนุรักษ์ดิน ร่วมกันบำบัดน้ำทิ้งครัวเรือนก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ อีกทั้งร่วมกันการคัดแยกขยะ ฝักรถขยะเฉพาะครัวเรือนเพื่อลดปริมาณขยะของชุมชน

1.2 สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและยั่งยืน

1.3 สามารถนำไปเป็นข้อมูลสนับสนุนประกอบการวางแผนการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบอยู่

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการสร้างกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน พร้อมทั้งหาคุณภาพและประสิทธิภาพของกระบวนการตามที่คุณวิจัยสนใจ

2.2 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนกับกลุ่มประชากรในลักษณะอื่น หรือชุมชนลักษณะอื่น ตามที่คุณวิจัยสนใจเพื่อนำไปเป็นข้อมูลสนับสนุนในการดำเนินงานแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

References

- Haymatulin, T. (2002). *The environmental management by an urban local organization in Nakhon Phanom province*. Master of Art Thesis. Khonkan University. (in Thai)
- Pansang, S., et al. (2008). *The sustainability of local environmental management*. Petchabun: Petchabun Rajabhat University. (in Thai)
- Pollution Control Department. (2012). *Garbage management for subdistrict administrative organization*. Bangkok: Khurasapha. (in Thai)
- Sripuna, S. (2012). *Environmental conservation and development*. Loei: Loei Rajabhat University. (in Thai)
- Tasook, K. (2010). *Problem of environmental management at Tumbon Ladchit subdistrict administrative organization, Amphor Pakhai, Ayutthaya province*. Master of Public Administration Thesis, Khonkan University. (in Thai)
- Tiyabud, A. (2010). *Loei: Our belove*. Khonkan: Pramol Wittaya. (in Thai)
- Weerawattananon, W. (2012). *Environmental education in global warming era*. Pisanulok: Pisanulok.com. (in Thai)

